



Venkelgaarde 21
3436 HT Nieuwegein
www.gemalen.nl
gemalenstichting@gmail.com
+31 6 1143 5620

De Nederlandse Gemalenstichting

Jaarverslag 2025

Vastgesteld door het bestuur d.d. 20 maart 2026

Inhoudsopgave

Belangwekkende zaken voor de NGS in 2025 in het kort	3
Doelstellingen van De Nederlandse Gemalenstichting	4
Samenstelling Bestuur	4
Sponsoring	4
Bestuursvergaderingen	5
• Kennisborgingsproject	5
• Stoomplatform 2.0	6
• Jaarrekening 2024 en begroting 2026	7
• Beleidsplan 2026-2030	7
• Sponsorbeleid	8
Vrijwilligersdag 2025	8
Waterstaatserfgoeddag	9
Nationale Gemalendagen	9
Gemalenpluim(en) 2025	10
Deelnemersvergadering 2025	11
Nieuwsflitsen	12
Inventarisatie gemalen voor de gemalendatabase	12

Belangwekkende zaken voor de NGS in 2025 in het kort

Het werk van de Nederlandse Gemalenstichting (verder: NGS) werd het afgelopen jaar in belangrijke mate in beslag genomen door de reguliere werkzaamheden en activiteiten. Het boek van de NGS over de Waterschapshuizen was inmiddels gereed en overhandigd aan de commissaris van de Koning van de provincie Utrecht.

Het project Kennisborging heeft de Leidraad over het onderdeel dieselaandrijving afgerond en deze overhandigd aan de voorzitter van de STIBOM / het gemaal De Antagonist.

De Regeling Gemalenfonds trad begin dit jaar in werking en daar is één aanvraag voor ingediend om uit dit fonds financiële steun te mogen ontvangen.

Ook hebben we aan het eind van dit jaar het sponsorbeleid vastgesteld. Daar zijn we al heel wat jaren mee bezig om dat uit te werken en dit jaar is daar een klap op gegeven.

Datzelfde geldt voor het Beleidsplan 2026-2030. Ook het Beleidsplan hebben we in december definitief vastgesteld.

In personele zin hebben we begin dit jaar afscheid moeten nemen van het veel te jong overleden bestuurslid Paul Spaan. Paul was nog niet zo lang bestuurslid bij de NGS maar heeft in die korte tijd toch een stempel gedrukt op de activiteiten van met name de werkgroep Kennisborging, waarvan hij voorzitter was. Bovendien was hij ook vicevoorzitter van het bestuur van de NGS.

Uiteraard is er nog veel meer gebeurd in dit NGS-jaar.
Geïnteresseerd in nadere feiten? Lees dan vooral verder.

Doelstellingen van De Nederlandse Gemalenstichting

In de Statuten van de NGS, die zijn vastgesteld in november 2021, is als hoofddoelstelling opgenomen dat zij “als doel heeft het bevorderen van het behoud en beheer van cultuurhistorisch waardevolle oppervlaktewatergemalen, niet zijnde molens en voorts al hetgeen in de ruimste zin met één en ander verband houdt, daartoe behoort en/of daartoe bevorderlijk kan zijn”.

De NGS tracht dit doel onder meer de bereiken door:

- Landelijke kennis en informatie over deze gemalen te inventariseren, te documenteren en uit te dragen;
- Belangenbehartiging bij relevante organisaties voor een duurzaam behoud van deze gemalen;
- Het zijn van een samenwerkingsplatform voor de Deelnemers die deze gemalen daadwerkelijk beheren;
- Het verzorgen van publicaties;
- En voorts al hetgeen te doen dat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin van het woord.

De aandacht gaat daarbij niet alleen uit naar oude gemalen. Ook nog in bedrijf zijnde gemalen kunnen om technische, historische en/of esthetische redenen hiervoor in aanmerking komen.

Samenstelling Bestuur

Het bestuur werd in 2025 gevormd door:

Leden:

P.J.M. Poelmann (voorzitter)
ir. C.H.B.M. Ceelaert (secretaris t/m maart)
mevr. I. de Vries (2e secretaris en vanaf maart secretaris)
A. Spijksma RA (penningmeester)
P. Spaan (vicevoorzitter t/m maart)
mr. ing. H. Th. Wolven (vicevoorzitter vanaf maart)
J. Reijnen
K. Vonk (vanaf september)

Adviseurs:

drs. P. Nijhof
J. van Raaij
ing. G.M.H. Troost (t/m maart; thans vacature)
ir. C.M. Tak
mevr. ir. S.L. Schuijt

Sponsoring

Op het terrein van onze sponsoring deden zich dit jaar geen mutaties voor.

Onze twee **hoofdsponsors** te weten:

Bosman Watermanagement BV en
GMB Waterkwaliteit & Installaties

zijn ons ook dit jaar trouw gebleven.

Onze **projectsponsor** Advies- en Ingenieursbureau TAUW BV heeft in 2025 toegezegd het project Kennisborging, dat door hen al jaren ondersteund wordt, ook voor 2025 en 2026 financieel te ondersteunen.

Ook de Unie van Waterschappen, **projectsponsor** voor het bijhouden en actueel houden van onze gemalendatabase, is ons dit jaar trouw gebleven.

Genoemde hoofd- en project sponsors dragen mede zorg voor een gezonde financiële basis voor de NGS, **waarvoor wij hen allen zeer hartelijk danken!**

Bestuursvergaderingen

In 2025 heeft het NGS-bestuur, conform de planning 4 keer vergaderd.

De belangrijkste zaken die aan de orde zijn geweest, waren:

- **Kennisborgingsproject**

Het onderwerp Kennisborging heeft ook in 2025 iedere bestuursvergadering op de agenda gestaan. Twee belangrijke doelstellingen werden gehaald voor dit reeds eind 2017/begin 2018 gestarte project.

Het project kennisborging bestaat uit 3 hoofdonderwerpen, te weten:

- o Stoomgemalen
- o Dieselmalen en
- o Elektrische gemalen.

Het onderdeel “Stoomgemalen” was al in 2024 afgerond, maar nu is ook het onderdeel “Dieselmalen” volledig afgerond.

Tijdens de Deelnemersvergadering is de Leidraad Kennisborging Dieselmalen aan de voorzitter van de STIBOM / gemaal De Antagonist te Leidschendam overhandigd. Uiteraard willen we op deze plaats Jaap van Raaij bedanken voor zijn inzet die hij voor de totstandkoming van deze klus heeft verricht. Chapeau!!



Voor de geïnteresseerde lezer: alle boekwerken uit de serie Kennisborging zijn in te zien en desgewenst te downloaden via onze website

(https://www.gemalen.nl/leidraden_kennisborging_gemalen.asp).

Eind 2024 is besloten ook het onderdeel “Elektrische gemalen” te gaan oppakken. Daar is het afgelopen jaar gevolg aan gegeven nadat de Leidraad voor het dieselgemaal De Antagonist was afgerond. Van de vier delen omvattende documenten is inmiddels van deel IV ongeveer 10% beschreven.

Daarnaast hebben we in onze bestuursvergaderingen ook nog aandacht besteed aan:

* criteria openbaar maken toekenning Gemalenpluim, * besluitvorming 1e aanvraag Regeling Gemalenfonds, * overdrachtsplan gemaal Peizer- en Eeldermeden, * bidboek Stichting Beijerinckgemaal, * viering 40-jarig bestaan NGS in 2027 en * een voorstel voor het ontwerpen van een database van de Waterschapshuizen-info.

- **Stoomplatform 2.0**

Het doel van het stoomplatform is ‘het delen en borgen van kennis op het gebied van onderhoud en restauratie van stoommachines’. Het bestuur van de NGS verzorgt het voorzitterschap en het secretariaat daarvan. In 2024 hebben wij het Stoomplatform nieuw leven in geblazen. Daartoe hebben wij een tweetal bijeenkomsten belegd, waarbij de nadruk lag op de certificering van de stoomgemalen en dan met name op de opleiding ‘Vakbekwaam Persoon Stoominstallatie’ (VPS). Dit jaar hebben wij hieraan een vervolg gegeven door ons te laten adviseren over nut en noodzaak van zo’n opleiding, wie dat zou moeten geven en hoe we aan het benodigde cursusmateriaal komen. Hiertoe is een werkgroep in het leven geroepen die zich heeft beziggehouden met de vraag hoe je historische/monumentale stoominstallaties veilig in stand kunt houden.

Als middel om dit doel te bereiken heeft de werkgroep aangegeven dat opleiding en kennisborging hiervoor wezenlijk is. In het door hen uitgebrachte advies hebben zij een viertal aanbevelingen gedaan die integraal door het bestuur van de NGS zijn overgenomen. Deze aanbevelingen zijn:

1. VPS is één van de beschikbare opleidingen, dit is geen wettelijke verplichting. Laat het begrip VPS los;
2. Onderzoek wat wettelijk verplicht is en hoe je hieraan kunt voldoen;
3. Inventariseer en verzamel wat er aan opleidingen beschikbaar is voor vrijwilligers. Besteed dit uit aan een erfgoed adviseur, de werkgroep heeft niet de kennis en kunde om dit zelf te doen en
4. Beoordeel de beschikbare cursussen bij mobiele installaties in hoeverre dit om de schrijven is naar een basisopleiding voor de landinstallaties.

Om invulling te kunnen geven aan de laatste twee aanbevelingen heeft de werkgroep voorgesteld daarvoor anderen te benaderen die hier concreet mee aan de slag kunnen gaan. Helaas was hier geen animo voor. Vandaar dat de NGS zelf mensen heeft benaderd om hieraan invulling te geven. Daarin zijn wij eind vorig jaar geslaagd door een vrijwilliger van de Stichting Jan Beijerinckgemaal die zelf ook opleidingen heeft verzorgd hiervoor in te gaan zetten.

- **De jaarrekening 2024 en begroting 2026**

De jaarrekening 2024 werd op 18 juni 2025 aangeboden aan het bestuur en vastgesteld. De controle van de financiële jaarstukken vond plaats door de kascontrolecommissie, bestaande uit twee leden van de Deelnemersvergadering. Deze commissieleden hadden geen opmerkingen over de beoordeelde stukken. Met dank aan de commissie. Deze goedkeuring strekt het bestuur tot décharge.

De begroting 2026 werd behandeld in de decembervergadering van 2025 en is nog niet definitief door het bestuur vastgesteld. Er waren een aantal financiële ramingen die nog niet in deze begroting verwerkt waren.

Dankzij onze sponsors toont de begroting een gezonde financiële basis voor de NGS. De Staat van Baten en Lasten alsmede de Balans worden, na de goedkeuring door het bestuur, conform de eis van de Belastingdienst, in de vorm van het "Standaardformulier Publicatieplicht ANBI Algemeen" op de website geplaatst (<https://www.gemalen.nl/anbi.asp>).

- **Beleidsplan 2026-2030**

Volgend jaar verloopt ons vigerend Beleidsplan. Aan de secretaris wordt gevraagd een voorzet op te stellen voor een nieuw beleidsplan.

Het nieuwe beleidsplan zal vooral een actualisatie zijn van het huidige plan. Daarin zullen o.a. de volgende hoofdstukken behandeld worden:

- inleiding;
- evaluatie van het huidige beleidsplan;
- visie, doelstellingen en strategie voor de nieuwe periode;
- versterken van de belangenbehartiging bij en in verbinding met relevante, verwante organisaties;
- het vergroten zichtbaarheid en bekendheid van cultuurhistorische gemalen;
- en als slot de werkwijze van het bestuur.

Het concept Beleidsplan wordt in de Deelnemersvergadering van november besproken en onze deelnemers kunnen daarmee instemmen. Vervolgens wordt dit Beleidsplan vastgesteld.

- **Sponsorbeleid**

De aanleiding voor het plaatsen van dit onderwerp op de agenda, is een verzoek van een bedrijf om onze Stichting te mogen sponsoren. Na wat uitzoekwerk, bleek dat de NGS geen vastgesteld sponsorbeleid heeft. Er waren wel wat oude notities terug te vinden (o.a. uit 2015) maar die zijn nooit vastgesteld.

Uitgangspunten voor ons beleid zijn (en blijven):

- handhaven van het tripartite sponsorschap voor de huidige sponsors;
- de algemene sponsoring en die van de UvW moeten jaarlijks minimaal € 10.000 opleveren (bij voorkeur € 15.000) ter bekostiging van onze dagelijkse huishouding;
- een logo van een nieuwe sponsor wordt opgenomen in onze uitingen.

Hiermee wordt het Sponsorbeleid vastgesteld.

Vrijwilligersdag 2025

Op 16 mei 2025 bezochten bijna 50 vrijwilligers van onze deelnemende stichtingen de jaarlijkse vrijwilligersdag van de NGS. Helaas waren er deze keer geen vertegenwoordigers van de deelnemende waterschappen aanwezig.

Gastheer van deze vrijwilligersdag was onze sponsor TAUW BV, gevestigd in Deventer.

De heren Harry Grevers en Paul Heuseveldt ontvingen het gezelschap waarna zij een presentatie hielden over hun werkzaamheden in het algemeen en meer in het bijzonder gericht op hun sponsoring van de NGS.

Daarna heeft de NGS een presentatie verzorgd over de stand van zaken m.b.t. het stoomplatform 2.0 en tot slot heeft het SIED (= Stichting Industrieel Erfgoed Deventer) uitgelegd wat zij doen en wat we in het middagprogramma krijgen te zien.

Na de lunch hebben we een bezoek gebracht aan het gemaal H.J. Ankersmit en aan het industriegebied Bergweide in Deventer, allebei op loopafstand van TAUW BV.



Het gemaal H.J. Ankersmit



Het industriegebied Bergweide

De volledige impressie van de vrijwilligersdag kunt u lezen in Nieuwsflits 74 op onze website:

<https://www.gemalen.nl/actueel/>

De Waterstaats erfgoeddag

De NGS en de STOWA ¹organiseerden dit jaar al voor de derde keer een Waterstaats erfgoeddag. De eerste gezamenlijke studiedag van STOWA, NGS, Erfgoedvereniging Heemschut en de Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland, waarbij veel waterschappers aanwezig waren, werd gehouden in 2018 en het was een succes om veel praktijk voorbeelden voor het voetlicht te brengen. Het vervolg werd weer gezamenlijk opgepakt en wel in 2022 met een soortgelijke bijeenkomst in het Woudagemaal in Friesland.

Dit jaar werd die dag op 17 april gehouden bij het gemaal Wortman bij Lelystad. Voor deze plek was gekozen vanwege het 25 jarig bestaan van het waterschap Zuiderzeeland en het waterschap heeft deze dag ook mede helpen organiseren.



Het gemaal Wortman

Gedurende deze dag werd uitgebreid aandacht besteed aan het waterstaatkundig erfgoed en de cultuurhistorie. Verkend werd het belang van erfgoed, hoe dit behouden kan worden en wat ons waterstaatkundige verleden ons kan leren voor de huidige wateropgaven, zoals waterveiligheid en klimaatadaptatie.

Doel van deze bijeenkomst is het uitwisselen van inzichten en ervaringen over de omgang met watererfgoed waardoor onze kennis verdiept kan worden.

Nationale Gemalendagen

De Nationale Gemalendagen worden in hetzelfde weekend gehouden als de Nationale Molendagen.

De Nationale Gemalen-/Molendagen vinden altijd plaats tijdens het 2e weekend van mei.

Gebruikelijk is dat de gemalen/molens dan geopend zijn tussen 10:00 uur en 16:00 uur.

Getracht wordt zoveel mogelijk gemalen/molens open te stellen voor het publiek.

Welke gemalen er meedoen/geopend zijn, op welke dag(en) en of er bijzonderheden zijn, wordt altijd vermeld op de website (http://www.gemalen.nl/gemalen_dag.asp).

¹ STOWA staat voor Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer

Gemalenpluim(en) 2025

Voor de **TIENDE** keer werd de gemalenpluim van de NGS uitgereikt tijdens de Deelnemersvergadering op 7 november 2025 bij het Openluchtmuseum It Damshûs te Nij Beets. Helaas was de belangstelling voor het verkrijgen van de jaarlijkse gemalenpluim dit jaar redelijk beperkt hetgeen volgens de voorzitter van de jury Peter Nijhof ook te maken zal hebben gehad met de late verzending van de oproep tot nominatie, hetgeen weer veroorzaakt werd door de wisseling van de secretaris functie begin 2025. Wellicht dat mede daardoor er formeel slechts twee gemalen zijn genomineerd.

Een derde gemaal, stoomgemaal Winschoten, heeft een voorlopige nominatie ingediend, maar in samenspraak met de jury is besloten om deze in portefeuille te houden voor het jaar 2026.

Daarnaast werden in goed overleg twee gemalen na de sluitingsdatum ingediend door het Waterschap Drents Overijsselse Delta. Maar het bleek uiteindelijk toch niet mogelijk deze twee aanvragen in de lopende planning in te passen. Vanwege de noodzakelijke aanvullende informatie zullen beide gemalen ook worden doorgeschoven naar 2026.

Tot slot ontving de jury op de valreep van de sluitingsdatum ook nog een aankondiging van De Regionale Gemalenstichting Alblasserwaard en Vijfheerenlanden dat zij voornemens is het Gemaal De Biezen te Vianen in 2026 voor te dragen voor de Gemalenpluim.

Dit jaar was er slechts 1 indiener namens de categorie waterschappen, te weten het Waterschap Noorderzijlvest met het gemaal de Waterwolf (1920) aan het Reitdiep vlakbij Lammerburen.



Namens de categorie stichtingen was er ook slechts 1 indiener, namelijk het Gemaal De Hooge Boezem achter Haastrecht (1872) in Haastrecht.



De jury heeft in haar jury rapport overwogen dat een dak voor een mens een basisbehoefte is, maar ook een levensvoorwaarde is voor historische gemalen. Heel opmerkelijk was dat het dak in beide genomineerde gemalen centraal stond. Geen spectaculaire, ingrijpende restauraties maar hoognodig groot onderhoud dat essentieel is voor een bestendige toekomst voor beide gemalen. En er was nóg een verbindende factor tussen beide gemalen: te weten de mensen achter of beter gezegd: ín deze gemalen. Of het nu de vrijwilligers van de stichting zijn of de professionele medewerkers van het waterschap, beiden delen de passie voor hún gemaal.

Bij gemaal de Waterwolf heeft de jury geconstateerd dat “wegens de omvangrijke renovatie van het dak in het kader van groot onderhoud en totaal herstel van de buitengevels dit unieke dieselgemaal in bedrijf kan blijven voor de waterbeheersing en behouden als herkenbaar landmark in het weidse Groninger landschap”. En daarom werd dit gemaal de prijswinnaar in de categorie waterschappen.

Bij het gemaal De Hooge Boezem achter Haastrecht heeft de jury geconstateerd dat “wegens de ingrijpende renovatie van het dak en de verduurzaming van het interieur, financieel mogelijk gemaakt door een breed maatschappelijk draagvlak in de regio en de belangeloze inzet van vrijwilligers waardoor zowel het behoud als de museale exploitatie voor de naaste toekomst werd veiliggesteld”. En daarom werd dit gemaal de prijswinnaar in de categorie stichtingen.



De juryvoorzitter Peter Nijhof overhandigt de oorkonde aan de vertegenwoordigers van het gemaal De Hooge Boezem achter Haastrecht, Gerdien Tober, Laurens van Rens en Hans de Goeij



De juryvoorzitter Peter Nijhof overhandigt de oorkonde aan de vertegenwoordigers van het gemaal de Waterwolf, Henk Zorge, Peter Heinstra en Floris Knot

Deelnemersvergadering

Onze jaarlijkse Deelnemersvergadering vond dit jaar plaats bij het Openluchtmuseum It Damshûs te Nij Beets. Niet zo verrassend, want het is traditie dat de winnaar van de gemalenpluim van het voorafgaande jaar in principe het daaropvolgende jaar de gastheer is voor de Deelnemersvergadering van de NGS. Door het winnen van de gemalenpluim 2024 (voor de categorie Stichtingen) voor het Súdergemaal in Nij Beets togen zo'n 60 vertegenwoordigers van Deelnemers en bestuursleden van de NGS naar het Openluchtmuseum.

De vergadering startte, na het welkomstwoord door onze voorzitter met een moment stilte in verband met het overlijden van Paul Spaan (zie ook: “Belangwekkende zaken voor de NGS in 2025 in het kort”).

Daarna was het woord aan Jaap van Raaij, reeds jaren adviseur van het NGS-bestuur, die mondeling verslag deed van de stand van zaken van het project Kennisborging. Aan het einde van zijn toelichting, overhandigde onze voorzitter de Leidraad Kennisborging Dieselgemalen aan de voorzitter van de STIBOM / De Antagonist te Leidschendam, de heer Fred Geugjes.



Na een aantal vaste, terugkerende agendapunten zoals de financiën, het ontwerp Beleidsplan 2026-2030 en het jaarverslag 2024 was vervolgens de uitreiking van de gemalenpluim aan de orde. Ook een vast agendapunt op deze bijeenkomst, waar naar we ervaren, steeds met grote belangstelling naar wordt uitgekeken en die, zoals zojuist verwoord, gewonnen werd door het gemaal De Waterwolf vlakbij Lammerburen (categorie Waterschappen) én door het gemaal de Hooge Boezem achter Haastrecht in Haastrecht (categorie Stichtingen).

Na een uitstekende lunch, ons aangeboden door het Openluchtmuseum It Damshûs waarvoor nogmaals onze hartelijke dank, vertrok een deel van het gezelschap voor het middagprogramma naar het Súdergemaal in Nij Beets en bleef een ander deel van het gezelschap in het Openluchtmuseum.

Weer een geslaagde Deelnemersvergadering in de ogen van het bestuur van de NGS.

Nieuwsflitsen

Er werden dit jaar 6 nieuwsflitsen verzonden(<https://www.gemalen.nl/actueel.asp>) met de volgende onderwerpen:

- Nieuwsflits 81: Berichten uit het bestuur van de NGS
- Nieuwsflits 82: Belangrijke data voor NGS'ers in 2025
- Nieuwsflits 83: Impressie Vrijwilligersdag NGS 2025
- Nieuwsflits 84: Oproep voor nominatie NGS Gemalenpluim 2025
- Nieuwsflits 85: Deelnemersvergadering 2025 met uitreiking Gemalenpluim 2025 bij It Damshûs en
- Nieuwsflits 86: Feestdagen.

De Nieuwsflits wordt per e-mail verzonden aan allen die zich daarvoor op de website van de NGS hebben aangemeld. Alle Nieuwsflitsen zijn terug te lezen op de site (www.gemalen.nl/actueel.asp). Inschrijven voor een abonnement op de Nieuwsflits kunt u op de homepage (<https://www.gemalen.nl/index.asp> in de rechterkolom onder "Blijf op de hoogte"). Vul daar uw e-mailadres in (met code) en bevestig dit later met een mail.

Inventarisatie gemalen voor de gemalendatabase

Blij verrast zijn we altijd met de vele externen, die via de mail of per telefoon nieuwe of gewijzigde informatie aandragen voor onze gemalendatabase. Ondertussen zitten er ruim 3000 gemalen in onze database (zie: <https://www.gemalen.nl/inventarisatie.asp>).

Dankzij de hulp van Het Waterschapshuis én de medewerking van de betrokken waterschappen hebben we afgelopen jaar een inhaalslag kunnen realiseren bij het “up to date” brengen van onze gemalendatabase.

Door een bijdrage van de Unie van Waterschappen aan dit project is de financiële haalbaarheid de laatste jaren gewaarborgd. Wij vertrouwen erop dat we mede via deze steun, waarvoor zeer veel dank, dit belangwekkende werk kunnen voortzetten.

Nieuwegein, 20-02-2026
mw. I. de Vries, secretaris

